

Reirkasser for tårnfalk

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

Tårnfalken viser stor variasjon når det gjelder valg av reirplass. Arten bygger ikke reir selv, og er derfor avhengig av enten å finne gamle reir etter kråke- og rovfugler, eller hulrom og hyller av forskjellig slag i trær, på bygninger eller i fjellvegger. Det har vist seg at tårnfalker også gjerne hekker i oppsatte kasser, og dette faktaarket beskriver hvordan slike kasser bør være utformet og hvordan de bør plasseres.

Selv om tårnfalken tilsynelatende kan velge mellom mange ulike reirplasser, kan det ofte være mangel på gode reirplasser som for eksempel kan være gamle kvistreir. Reirene benyttes også av andre arter, og det kan derfor være konkurranse om slike. Også egnede hulrom i trær eller bygninger er ofte en mangelvare. Det kan virke som om mangelen på reirplasser er en begrensende faktor for tårnfalken, spesielt i smågnagerår da tettheten av tårnfalk er størst.

Arbeid med oppsetting av fuglekasser for tårnfalk i Trysil gjennom en 25 års periode, har tydelig vist at et område kan huse mange flere par med tårnfalk dersom det er nok hekkeplasser tilgjengelig. Lokalt kan bestanden mangedobles. I Trysil var det tidligere ikke mye tårnfalk å se, men bestanden har økt kraftig etter at det ble satt opp kasser. I de beste årene hekker det over 300 par i kasser i Trysil kommune.

I utgangspunktet kan det i blant se ut som om tårnfalken helst velger gamle kvistreir, og det kan derfor ta litt tid før falkene tar i bruk de oppsatte kassene. Men når det først skjer, gjerne i et godt smågnagerår, virker det som om hele bestanden raskt skifter til å bli kassehekkere – og da for godt.

Kasser

Tårnfalken kan hekke i hull hakket ut av svartspett. Da blir det ofte trangt, og det er sjelden at mange unger vokser opp. Falken kan også hekke i store «vanlige» fuglekasser beregnet på ender eller ugler.

Erfaring har vist at en god kassetype for tårnfalk har målene 30 x 30 x 30 cm. Med dette som utgangspunkt

Voksen hunn ved hekkeplassen

kan man variere noe ut fra de materialene som er til rådighet. Dersom 6-7 unger skal trives og vokse opp, er det viktig at kassa er stor nok. Samtidig må man ta hensyn til at kassa skal være lett nok slik at den kan

Tårnfalkkasse som vender mot åpent lende. Dette letter inn- og utflyvning for tårnfalkene.

Tårnfalkkasse opphengt i furu. En passe høyde for kassene er 6-7 meter over bakken.

monteres 6-7 meter over bakken i et tre eller på en husvegg. «Flygehullet» i kassa lages ved å la fronten være halv, dvs. ca. 15 cm høy. Fyll opp med 5-10 cm flis, for eksempel fra en råttne stubbe. Beis eller mal kassa. Bruk gjerne tjærepapp eller tilsvarende på taket.

Oppsetting

Tårnfalken hekker sjelden i tett skog. Arten trenger åpne områder for å kunne jakte på hovedføden som er smågnagere, men den tar også blant annet insekter, firfiser og småfugl. Unngå derfor å sette opp kasser i tett skog. Kasser i skog er dessuten mer utsatt for plyndring av mår.

Tårnfalkkasser bør settes opp i frittstående trær eller i små treklynger. Hogstflater, naturlig åpen skog eller myrskog, er gode plasser for tårnfalkkasser, gjerne også ved enger og annen dyrka mark. Falken vil gjerne ha kort vei til fangstplassene. Samtidig vil den ha en viss trygghet, noe den ser ut til å få i kasser oppsatt i ganske åpent lende.

Det er ikke nødvendig å sette kassene spesielt høyt, selv om falken gjerne tar dem i bruk da også. Om lag 6-7 meter over bakken er en passe høyde. Hvilken himmelretning åpningen vender mot er ikke viktig, men kasseåpningen bør vende rett mot åpent lende. Dette gir trygghet og letter inn- og utflyging. Det kan også være fint å ta hensyn til rådende vindretninger på utsatte plasser. Husk også på at det kan bli varmt dersom sola skinner rett inn i kassa midt på dagen.

Avstanden mellom kassene må varieres ut fra terrengets egnethet. Fra 500 meter til en kilometer mellom kassene kan være et bra utgangspunkt. I de beste smågnagerårene kan falkeparene hekke tett, det vil si med noen hundre meters mellomrom, i blant enda tettere.

Det er ikke nødvendig å gå langt til skogs eller til fjells med kassene. Tårnfalken kan hekke nær folk, bebyggelse og annen trafikk. Tårnfalken kan også hekke nær andre rovfugler. For eksempel er det registrert at tårnfalk har hekket så nær som 20 meter fra et dvergfalkpar. Tårnfalk har også hekket i nærheten av kasser eller hule trær bebodd av perleugle og haukugle.

Andre fuglearter kan også i blant benytte slike åpne kasser. Både kvinand, laksand, stokkand, perleugle, haukugle, dvergfalk – og kjøttmeis! – er funnet hekkende i tårnfalkkasser.

Vedlikehold

Tårnfalkkasser trenger ikke mye vedlikehold. Det er unødvendig å rense eller tømme slike åpne luftige kasser hvert år. Det blir alltid et lag med gulpeboller, fjær og andre rester etter hekkingen. Skitt etter

Eggene legges rett på det underlaget som er i kassa, selv om det er gulpeboller og andre rester fra tidligere hekkinger. Vanlig kullstørrelse hos tårnfalk er 3-6 egg.

Det kan bli trangt om plassen i tårnfalkreiret! Her er det hele seks unger som er klare for å bli ringmerket.

ungene havner for det meste over kanten, eller til dels i hjørnene. Neste år legges eggene direkte på dette underlaget. Dette går bra inntil laget nesten når opp til åpningen på kassa. Da bør hele laget fjernes, og det må legges inn ny flis. Dette kan gjerne skje samtidig som man sjekker kassa midt i ungeperioden. Husk å sjekke kassas tilstand, om taket er tett og om ståltråden er hel og passe stram.

Tårnfalkprosjektet i Trysil

I utgangspunktet var det lite tårnfalk å se i Trysil før det gode smågnageråret i 1989. Da ble de første få tårnfalkhekkingene registrert i store uglekasser. I løpet av de neste årene ble det med vekslende hell utprøvd forskjellige typer av åpne kasser, og den typen som har fungert best er beskrevet i dette faktaarket.

Utover i 1990-årene ble det stadig flere hekkinger, og fra 1998, som var et bra smågnagerår, begynte bestanden i Trysil å øke kraftig. De fleste hekkingene var i kasser, og antallet økte for hvert år. I det gode smågnageråret 2011 var det mer enn 400 kasser som var tilgjengelig for tårnfalk. Mer enn 300 par ble funnet hekkende i kassene dette året, og ca. 1500 unger ble ringmerket og kom på vingene.

Forfatteren (venstre) og Ole Petter Blestad med tårnfalkunger som akkurat er ringmerket. Det er ringmerket mer enn 10 000 tårnfalkunger siden kasseprosjektet i Trysil ble startet.

*Faktaarket er laget av Bjørn Foyn
Alle foto: © Bjørn Foyn*